

Kapitola 6

Státy visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice

Michal Kořan

STÁTÝ VISEGRÁDSKÉ SKUPINY A RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Středoevropský rozměr české zahraniční politiky ovlivňovalo v roce 2011 pět faktorů. Za prvé aktivní přístup vlády a ministerstva zahraničních věcí ke střední Evropě. Tento fakt se projevil jak v programovém prohlášení (viz loňské vydání této publikace), tak i v podobě nové koncepce české zahraniční politiky z července 2011 (koncepce např. příkládá „strategický rozměr“ vztahům s Polskem). Spíše než v koncepční rovině se však projevil důraz na střední Evropu v praktické rovině výkonu zahraniční politiky, kdy byl patrný nárůst intenzity interakcí zejména vůči Polsku a vůči V4. Za druhé, Česká republika od července 2011 vykonává roli předsednické země Visegrádské skupiny, což také přispělo k větší aktivizaci středoevropské agendy. Za třetí došlo k obecnému posílení koheze středoevropského regionu (Visegrádské spolupráce), což zpětně posiluje postavení a význam této agendy i v české zahraniční politice. Za čtvrté, v souladu s obecným politickým nezájmem o zahraniční politiku, ani středoevropské vztahy ČR nevyvolaly diskusi či zájem v širším politickém spektru (s výjimkou vyslání třiceti vojenských lékařů na Slovensko v závěru roku, viz níže). Za páté, česká pozice ve střední Evropě trpí nejasností českého směřování v Evropské unii.

Struktura kapitoly bude částečně kopírovat relativní význam a vývoj v jednotlivých dimenzích české středoevropské politiky, tj. největší prostor bude dán Visegrádské skupině a vztahům s Polskem, zatímco Slovensku a zejména Rakousku, kde nedošlo k větším posunům, bude věnována pozornost menší. Oproti loňskému vydání publikace budou také pro větší přehlednost hospodářské vztahy se všemi státy sloučeny v jednom oddílu.

VISEGRÁDSKÁ SKUPINA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

V únoru 2011 Visegrádská skupina oslavila dvacet let své existence. Již v minulém vydání této publikace zde byl formulován názor, že „po letech určitého tápání Vise-

*grád v letech 2009 a 2010 nalezl a potvrdil smysl své existence. Pustil se na riskantní cestu, kdy zvýšil očekávání od sebe sama a tato očekávání se snaží naplnit sebevědomým prosazováním vlastních preferencí v evropském kontextu. Zároveň také způsobem zodpovědným a přijatelným pro ostatní partnery.*⁴ Zatímco v roce 2010 šlo spíše o odvážné očekávání, rok 2011 tuto tezi více než potvrdil navzdory tomu, že nadále existují významné a nezanedbatelné hlasy, které význam a budoucnost V4 zpochybňují,² přičemž tyto argumenty nelze brát na lehkou váhu. Slovenské MZV zhodnotilo své předsednictví ve Visegrádu tak, že V4 je více konsolidováno dovnitř, je více konzistentní směrem ven, více přitažlivé pro mimovisegrádské partnery a je blíže občanům visegrádských zemí.³ S výjimkou čtvrtého bodu (Visegrád a veřejnost, který zůstává nadále bolestivým místem V4) lze se zprávou slovenského ministerstva zahraničních věcí plně souhlasit. Ukazuje výstižně na posun, který V4 za poslední roky (nejen za období slovenského předsednictví ve V4) prodělala. Nejenže Bratislavská deklarace, přijatá na summitu premiérů v Bratislavě v únoru 2011 ke dvaceti letům existence V4, odráží toto nabyté sebevědomí.⁵ Ale také v konkrétních oblastech spolupráce umožňuje postupné naplňování ambicí, jež do V4 vkládají ti, kteří od ní očekávají nikoli regionální diskusní politické fórum pro výměnu zkušeností a informací, ale konkrétní výsledky na evropské či regionální úrovni. Právě zaměření na konkrétní výsledky a na zpevnění koordinačního mechanismu V4 bylo mezi hlavními prioritami českého předsednictví V4, které ČR vykonávala od července 2011.

Visegrádská skupina a energetika

Energetika byla jednou z hlavních priorit slovenského předsednictví ve V4.⁵ Slovensko tím navázalo nejen na předsednictví maďarské⁶, ale rovněž na rostoucí význam energetiky v rámci visegrádské spolupráce obecně. Tento význam lze sledovat od tzv. „plynové krize“ v lednu 2009. V průběhu zhruba dvou let od krize vykrystalizovalo několik hlavních témat, mezi něž patří zejména infrastrukturní propojení (sever–jih) a zvýšení vnější energetické nezávislosti. Koordinaci v energetické politice napomáhá ustavení (a pozdější oživení) Pracovní skupiny na vysoké úrovni. Skupina v průběhu roku 2011 intenzivně připravovala společné pozice např. před setkáními evropské Rady pro energetiku či vypracovávala pozice V4 k aktuálním návrhům Evropské komise.⁷ Na konci ledna 2011 proběhlo již pravidelné setkání ministrů zemí V4 zodpovědných za energetiku. Ti na svém setkání přijali deklaraci, v níž se mj. vyjadřovali k připravované evropské energetické strategii. Deklarace např. předpokládá vytvoření předběžného technického designu severojižního plynového propojení.⁸ Ministři se rovněž dohodli na ustavení Pracovní skupiny pro severojižní propojení (členy skupiny jsou kromě zemí V4 také Bulharsko a Rumunsko, Chorvatsko je v ní jako pozorovatel). Tato skupina v průběhu roku 2011 pracovala na akčním plánu celkového propojení. Tyto snahy sahají do roku 2010 a Visegrádská skupina pochopitelně usiluje o spojení většího počtu zemí zainteresovaných do realizace severojižního energetického propojení. Již v říjnu 2010 ministři V4, Rakouska a zemí západního Balkánu zaslali komisaři pro energetiku Güntherovi Oettingerovi dopis, kde upozorňovali EK na význam této problematiky (viz loňské vydání této publikace). Na tento krok navázala ještě širší iniciativa z října 2011, kdy bylo podepsáno Memorandum o porozu-

mění o severojižním propojení ve střední a východní Evropě.⁹ Signatáři memoranda byly kromě zemí V4 opět Rakousko a země západního Balkánu. Význam memorandu dodala skutečnost, že bylo kromě reprezentantů uvedených států spolupodepsáno za Evropskou komisi právě komisařem pro energetiku, jemuž byl rok před tím adresován společný dopis. Dlouhodobému úsilí o zvýšení pozornosti Evropské komise k rozšíření regionální infrastruktury se tak dostalo citelné podpory. Když byla v únoru 2011 na mimořádném setkání Evropské rady schválena Energetická strategie pro Evropu, která mj. formálně uznala význam budování infrastrukturního propojování ve střední Evropě a učinila z něj jednu z priorit a zachovala možnost financování energetických projektů z veřejných financí, bylo to považováno za úspěch visegrádského úsilí. Rovněž v rámci jednání o evropském víceletém finančním rámci (více viz níže) hájily visegrádské země myšlenku finanční podpory severojižnímu infrastrukturnímu propojování.¹⁰

Význam energetické dimenze spolupráce plně přejalo i české předsednictví V4 (právě za českého předsednictví bylo podepsáno zmíněné Memorandum). Energetika byla významným tématem i na premiérském summitu v říjnu 2011. Za českého předsednictví V4 však došlo zejména ke zvýraznění otázky energetického mixu, která do té doby nebyla natolik diskutována. Jde zejména o budoucnost jaderné energie ve vztahu k využívání obnovitelných zdrojů. Toto téma je prosazováno zejména českou stranou, ovšem je podporováno nejen dalšími dvěma „jadernými“ zeměmi (Slovenskem a Maďarskem), ale rovněž Polskem. Polsko navíc projevuje zájem o spolupráci v jaderné oblasti s ČR i na bilaterální úrovni (viz níže). Vypracování studie stran energetického mixu a možného společného postupu bylo hlavním úkolem pro Pracovní skupinu na vysoké úrovni. Ten jí byl zadán na říjnovém summitu předsedů vlád. Projednání výsledků studie bylo plánováno na setkání předsedů vlád v únoru 2012. K energetickému rozměru spolupráce je ještě důležité dodat, že energetické infrastrukturní propojování je v rostoucí míře založeno kromě multilaterální či regionální báze rovněž na dvoustranných projektech, jako byl případ česko-polský (viz níže), ale také (do jisté míry symbolický) případ slovensko-maďarský, kdy na konci ledna 2011 podepsala slovenská premiérka Iveta Radičová se svým maďarským protějškem Viktorem Orbánem smlouvu o propojení plynovodů mezi obcemi Velký Krτίš a Vecsés.¹¹ Propojením slovenské a maďarské plynofikační soustavy dojde ke snížení energetické závislosti obou zemí.

Lze shrnout, že po roce 2009 se energetika dostala z pozice kontroverzní a rozporuplné agendy do pozice jedné z nejkonsenzuálnějších a nejprogresivnějších dimenzí visegrádské spolupráce a rok 2011 tento závěr ještě posílil. Vítaným posunem je zejména zaměření dovnitř regionu na konkrétní projekty, které mohou posílit energetickou nezávislost visegrádských zemí narozdíl od předchozího – spíše deklaratorního – zaměření na vnější prostředí s výrazným bezpečnostním (sekuritizovaným) přesahem. Dalším podstatným pokrokem je posílená komunikace a spolupráce s Evropskou komisí. Oproti tomu v projektu Nabucco, který byl jedním z nejčastěji zmiňovaných potenciálních faktorů pro zvýšení vnější energetické nezávislosti regionu, nedošlo k žádnému posunu při zajišťování adekvátního financování (ze strany EU), což uznali i předsedové vlád na svém summitu v říjnu 2011.

Visegrádská skupina a východní Evropa

Zájem o východní Evropu je dlouhodobě nejviditelnějším aspektem vnějšího rozměru visegrádské spolupráce. Jak maďarské, tak i polské předsednictví Radě EU si vzalo za jednu ze svých priorit právě východní dimenzi evropského sousedství, a to v zájmu udržení unijní pozornosti k integračním snahám tohoto prostoru. Na samém konci roku 2010 jmenovala vysoká představitelka EU pro vnější vztahy Catherine Ashtonová do pozice výkonného ředitele diplomatických sborů pro Rusko, západní Balkán a východní Evropu bývalého slovenského ministra zahraničních věcí Miroslava Lajčáka. Spolu s českým komisařem pro rozšíření Štefanem Fulem tak vytvořili silný tandem vysokých představitelů EU s názory blízkými prioritám V4. Nicméně situace v EU, stejně jako v jejím východním sousedství, se v roce 2011 v mnoha ohledech radikálně ztížila. Pokud k tomu ještě přidáme překotný vývoj v sousedství jižním (severní Afrika), máme co do činění s velice nejistou situací, v níž logicky docházelo ke snižování zájmu o východní Evropu, zejména u tzv. starých a ještě více jižních a západních zemí EU. Evropská unie byla v roce 2011 v rostoucí míře zaujata sama sebou, krize posunula celou agendu vnějších vztahů mimo prioritní oblasti a východní dimenze (relativně nový prvek evropských vnějších vztahů) se ocitla v pozici jedné z hlavních obětí tohoto posunu.¹² Tento evropský „sebe-zájem“ jde ruku v ruce s patrným poklesem zájmu o aktivní šíření evropských hodnot do svého okolí a spolu s narůstající krizí znamená i slábnoucí atraktivitu evropského modelu pro země na východ od EU.

Pokud v Evropě roku 2011 zůstával silnější politický zájem o události mimo omezený horizont EU, byl zcela jistě orientován na vývoj v severní Africe a Středním východě. K výraznější podpoře evropských aspirací východoevropských zemí nepřispívá ani jejich vlastní politický vývoj v posledních letech. Odažitost je patrná ve vztazích mezi EU a Ukrajinou od prezidentských voleb v únoru 2010, v nichž zvítězil Viktor Janukovič. Situace se vyhroutil v srpnu 2011 po uvěznění jedné z vůdčích postav „Oranžové revoluce“, bývalé premiérky Julie Tymošenko (uvěznění J. Tymošenko přimělo V4 k ojedinělému kroku – ke společnému prohlášení, vyjadřujícímu znepokojení nad vývojem na Ukrajině¹³). Neméně starostí vyvolaly události v Bělorusku v souvislosti s prezidentskými volbami v prosinci 2010, které provázelo hluboké přesvědčení o jejich neférovosti, ale hlavně byly následovány masivními represemi, při nichž bylo zatčeno na 700 aktivistů, včetně sedmi prezidentských kandidátů a 25 novinářů. V neposlední řadě existují rozpory mezi samými zeměmi Východního partnerství, kde se projevuje určitá řevnivost mezi „východem“ a „jihem“, a stejně tak i konflikt mezi Ázerbájdžánem a Arménií, který se obě země snaží přenášet i na jednání Východního partnerství. To vše omezuje věcnější komunikaci. Všechny tyto faktory, za rostoucí asertivity Ruska a jeho zájmu o větší integraci regionu¹⁴, činí z východního sousedství EU mimořádně nepředvídatelnou a nestabilní (geo)politickou výzvu.¹⁵ Střední Evropa si uvědomuje, že čelí riziku, že se stane jakousi novodobou periferií a východní hranice EU se stane jakousi novou „železnou oponou“.¹⁶

I s vědomím závažnosti těchto výzev a rizika vzdalování východního prostoru od EU, stejně jako ochabnutí unijního zájmu o tento prostor, zvýšila v roce 2011 Visegrádská skupina svůj důraz na tento rozměr a podnikla i několik průlomových – ať již symbolických, či ryze praktických – kroků.

Na symbolické úrovni měla především význam dvě vrcholná setkání Visegrádské skupiny v únoru a březnu. Bratislavské únorové setkání premiérů (15. 2. 2011) bylo symbolické nejen kvůli přijetí deklarace ke dvaceti letům trvání Visegrádské skupiny (viz výše), ale také kvůli účasti německé kancléřky Angely Merkelové, rakouského kancléře Wernera Faymanna a ukrajinského premiéra Mykoly Azarova. Především účast německé kancléřky ukazuje na to, že s největší pravděpodobností dochází k průlomové změně ve vnímání Visegrádské skupiny ze strany Německa, které se v minulosti stavělo k V4 přinejmenším zdrženlivě, zejména kvůli obavě z vybudování příliš silného regionálního uskupení, jehož zájmy nejsou vždy v souladu se zájmy německými. Vrcholný summit ovšem naznačil, že přinejmenším v oblasti východní politiky EU mohou V4 a Německo najít silnou společnou pozici a tvořit tak určitou protiváhu tzv. jižnímu křídlu EU. Ze summitu vzešlo silné prohlášení (V4 + Německo a Rakousko)¹⁷ odsuzující události v Bělorusku (je výmluvné, že k prohlášení se nepřipojil ukrajinský premiér). Setkání naznačilo, že Německo je ochotno uznat roli střeoevropských států jako zprostředkovatelů jiného pohledu na východní Evropu, než který je vlastní „starým“ členům EU. Zároveň byl vyslán i zřetelný signál, že střední Evropa je schopna nalézt silné partnery pro podporu svých geografických i hodnotových priorit, jakkoli se mohou v dílčích ohledech názory V4 a Německa lišit. To však nic nemění na hlavním poselství, tj. že EU nezpochybňuje projekt Východního partnerství a totéž je očekáváno od Ukrajiny (potažmo všech partnerských států). Součástí poselství je i fakt, že lepší nástroj pro přibližování východních zemí k EU v současnosti neexistuje, přičemž konkrétní prostředky i politická podpora přibližování východoevropských zemí k EU záleží zejména na reformním pokroku uvnitř dotčených zemí. Stejně poselství zaznělo na počátku března na summitu ministrů zahraničních věcí (3. 3. 2011, Bratislava). Summitu se kromě V4 opět účastnilo i Německo (ministr Guido Westerwelle) a ministři zahraničních věcí partnerských zemí Východního partnerství, včetně Běloruska. Již tradiční propojení s Evropskou komisí vytvořila participace vysoké komisařky pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku C. Ashtonové a komisaře pro rozšíření Š. Füleho. Na summitu byla přijata deklarace V4 + Německo k Východnímu partnerství¹⁸ a z iniciativy Německa (snad ve snaze vyvážit převažující důraz na Východ) i deklarace k jižní sousedské politice, vítající a podporující bující transformační proces v severní Africe.¹⁹ I zde patřil mezi hlavní poselství apel na státy Východního partnerství, že ony samy se musí rozhodnout, zda se vydají cestou evropskou či nikoli, přičemž EU je připravena pomáhat. Pochopitelně, tak snadná situace není – základní dilema nadále zní, zda či do jaké míry dopředu nabídnout určitou záruku evropské perspektivy partnerským zemím nebo zda postupovat přísně na základě dosaženého pokroku v reformách. Visegrádská skupina se spíše staví k prvnímu principu, zatímco západojižní křídlo trvá na druhém. Rozdíly panují i při snaze o definování cílového – ideálního – stavu Východního partnerství. Evropská unie je nucena balancovat mezi svými vlastními principy a zájmy na jedné straně a na druhé straně poskytovat dostatečnou motivaci východoevropským zemím za podmínek, kdy otevřenou politiku rozšiřování EU (dosud nejefektivnější zahraničněpolitický nástroj EU) není možné použít.

Tyto obecné rozdíly se následně promítají i do konkrétních významných technicko-politických otázek, které byly v průběhu roku 2011 řešeny (a jejich řešení odkládáno) jako finalizace Asociační dohody či všeobecné obchodní dohody (DCFTA) s Ukrajinou, což jsou dva průlomové smluvní dokumenty (a to i v případě ostatních partnerských zemí). Za těchto okolností se ukazuje role V4 jako klíčová, neboť na sebe vzala zodpovědnost advokáta integračních snah východoevropských zemí i navzdory nepříznivé geopolitické situaci, a navíc tato pozice je akceptována i ze strany strategických hráčů EU. Do zvýraznění role V4 ve východní politice se zapojil rovněž Mezinárodní visegrádský fond (MVF). V průběhu roku 2011 byla vedena politická a diplomatická diskuse o možných způsobech větší podpory transformačních a demokratizačních procesů. Výsledkem bylo schválení speciálního programu „Visegrad 4 Eastern Partnership“, který alokuje prostředky ve výši 1,5 mil. EUR a který bude zaměřen speciálně na granty zaměřené na země Východního partnerství. Představení a realizace programu byla plánována až na rok 2012, politické rozhodnutí o navýšení rozpočtu MVF o 1 mil. EUR bylo ale přijato již v roce 2011. Toto rozhodnutí se pochopitelně neobešlo bez rozdílných názorů jednotlivých zemí, skutečností však zůstává, že nakonec bylo již v roce 2011 přijato (navzdory všeobecně přítomným úsporným opatřením). Celkový rozpočet MVF tak nyní činí 7 mil. EUR a od roku 2012 bude možné začít s realizací prvních projektů. Důležitým momentem byl sílící zájem některých zemí mimo V4 o zapojení do projektové spolupráce v rámci programu V4EaP (např. USA, Nizozemsko, Japonsko). Východní rozměr visegrádske spolupráce zasáhl ale i do resortní spolupráce, když např. polské předsednictví v Radě EU uspořádalo v říjnu v Krakově (historicky první) setkání ministrů dopravy zemí EU a zemí Východního partnerství, kde rovněž došlo k setkání mezi ministry V4 a Východního partnerství.

Visegrádská spolupráce a oblast Balkánu

V porovnání s východní dimenzí vnější visegrádske spolupráce byly „balkánské“ výzvy přece jen o něco snažší. Integrační odhodlání a evropská perspektiva balkánských zemí se zdají být méně zpochybňované než v případě východoevropských zemí. Již v říjnu 2010 se Maďarsko i Polsko zavázalo ve svém předsednictví Radě EU co nejdříve podporovat dokončení integračního procesu Chorvatska, což je i dlouhodobý zájem V4, a v tomto smyslu byl cíl do velké míry naplněn (v prosinci 2011 Chorvatsko podepsalo přístupovou smlouvu, když již v červnu 2011 EK doporučila jako vstupní datum 1. 6. 2013). Úspěchem bylo i doporučení EK zahájit přístupové rozhovory s Černou Horou a Makedonií a udělit Srbsku status kandidátské země (obdobné doporučení nebylo poskytnuto v případě Albánie). Problematická situace nadále přetrvává (či se zhoršuje) v Bosně a Hercegovině. Přes spíše pozitivní vývoj v roce 2011 je však i vůči integraci zemí západního Balkánu patrná obecná únava z rozšíření (ostatně té lze částečně přičíst i problémy, jimž čelí Rumunsko a Bulharsko při snaze vstoupit do schengenského prostoru). Jak tato únava, tak i zaměření na akutní problémy, s nimiž se EU v roce 2011 snažila vyrovnat, tak odsouvaly otázku „balkánského“ rozšíření do pozadí. Navíc, jak upozorňuje i Filip Tesař v kapitole 10 (*Balkánský rozměr české zahraničné politiky*), např. Německo jako klíčový regionální hráč a stejně tak

ani Francie nejsou nakloněny příliš otevřenému přístupu k integraci dalších západo-balkánských zemí. Podobně jako v případě východní Evropy tak V4 o to více usiluje o zviditelnění této agendy na evropské úrovni. I z toho důvodu se odhodlali ministři zahraničních věcí V4 (ovšem bez účasti Polska) k zaslání dopisu německému ministru G. Westerwellemu, v němž jej žádali o podporu udělení kandidátského statutu Srbsku před prosincovou Evropskou radou (Srbsko získalo kandidátský statut v březnu 2012).

Diplomatickým vrcholem „balkánské agendy“ bylo setkání ministrů zahraničních věcí V4 a zemí západního Balkánu. V listopadu 2011 se tento summit konal již potřetí a zúčastnil se jej navíc i ministr zahraničních věcí Slovinska, komisař pro rozšíření Š. Füle a výkonný ředitel ESVA pro východní a jihovýchodní Evropu M. Lajčák. Hlavním cílem byla jako v minulosti snaha demonstrovat politickou i praktickou podporu V4 integraci západobalkánských zemí do EU.²⁰ Kromě toho však byla na setkání prezentována myšlenka, která zrála již v průběhu roku 2011 – návrh na zřízení fondu západobalkánských zemí, založeného na principech MVF. Jednou ze základních podmínek by mělo být regionální „vlastnictví“ fondu, včetně jeho finančního zabezpečení, tj. MVF by sloužil skutečně jen jako modelová instituce, veškerá zodpovědnost za realizaci by náležela zemím z regionu. V návaznosti na prezentaci návrhu byly zahájeny pracovní konzultace zástupců V4 a výkonného ředitele MVF v jednotlivých zemích západního Balkánu, přičemž bezprostředně svůj zájem o účast ve fondu projevil tři země²¹ (konkrétní vyústění iniciativy je však očekáváno nejdříve v průběhu roku 2012).

Formáty „Visegrád plus“

S rostoucí atraktivitou visegrádské značky roste zájem třetích zemí o spolupráci ve formátu visegrádské země plus třetí partnerská země (či více zemí). V4 se však několik posledních let drží principu, že komunikaci ve formátu V4+ navazuje, jen pokud předchozí pracovní konzultace vedou ke konkrétním projektům či záměrům. Tento postřeh platí obecně, např. konzultace mezi V4 a Beneluxem jsou spíše otázkou určité tradice. V roce 2011 došlo k setkání ministrů zahraničních věcí V4 a Beneluxu na okraji říjnové rady pro zahraniční věci (FAC) a diskutovalo se o aktuálních tématech vnějších vztahů EU (Východní partnerství, Balkán, Jižní sousedství). Oproti tomu se zajímavě začíná rozvíjet (těž již tradiční) spolupráce s Japonskem. V červnu 2011 se při příležitosti jednání ASEM v Budapešti setkali ministři zahraničních věcí V4 a Japonska a jednali o otázkách spjatých s ekonomikou, energetikou, jadernou bezpečností, klimatem, inovacemi a technologickou výměnou. Setkávání na nejvyšší úrovni je doplněno i pracovními setkáními a projektovými semináři. V prosinci 2011 proběhlo pravidelné jednání politických ředitelů v Tokiu, diskuse byla navíc rozšířena o regionální bezpečnostní otázky.²² Zdá se, že vztahy V4 a Japonsko skutečně dostávají dynamiku, komunikace se oproti předchozím letům nevyhýbá ani politickým a geopolitickým otázkám a je stále konkrétněji zaměřena, pro rok 2012 je dle dostupných informací připraveno několik praktických projektů. V nejbližší budoucnosti bude proto také zajímavé sledovat, zda se vytvoří zájem o dialog (s konkrétními tématy) s Čínou, která se stává nezanedbatelným, zejména ekonomickým hráčem ve středoevropském regionu. Již v loňském roce tato publikace informovala o zájmu USA na

konkrétní spolupráci a rostoucí pozornosti vůči V4 ze strany Německa. V obou případech rok 2011 tento zájem více než potvrdil. Po prvotních konzultacích s USA v prosinci 2010 na úrovni politických ředitelů probíhaly konzultace i v roce 2011 a jejich výsledkem byla na podzim roku 2011 dohoda o kofinancování projektů v zemích Východního partnerství ve spolupráci s *Emerging Donors Challenge Fund*. Rovněž byl rozjednaný výměnný program expertních stáží v oblasti mezinárodních vztahů. Potenciál vazeb V4–USA je pochopitelně větší, zdá se, že USA nově objevují možnosti V4,²³ ovšem zároveň zůstává skutečností, že nosným pilířem americké zahraniční politiky v oblasti je bilaterální vazba na Polsko. Zvýšená iniciativa ze strany Německa byla potvrzena zejména již zmíněným setkáním na premiérské úrovni v únoru 2011 a na úrovni ministrů zahraničních věcí v březnu. Obě setkání ukázala, že pro hlubší spolupráci bude třeba určité trpělivosti při hledání konkrétních oblastí shody a možností společného postupu, nicméně dle dostupných informací politický zájem o V4 ze strany Německa trvá či se dokonce zvyšuje.

Patrně nejdělnější a nejpragmatičtější spolupráce funguje ve formátu V4 + Bulharsko a Rumunsko, neboť zde je konkrétních společných zájmů značné množství a jdou napříč různými sektory (kromě geopolitických priorit rovněž energetika, zemědělství, migrace, doprava, environmentální otázky, evropský rozpočet atd.). Tento fakt se projevil i v počtu setkání v tomto formátu v roce 2011 na nejrůznějších úrovních a mezi nejrůznějšími resorty. Stálým partnerem V4 zůstávalo v roce 2011 i Slovinsko, které se účastní řady visegrádských aktivit, naopak rok 2011 zaznamenal utlumení kontaktů se Severskou radou či s pobaltskými státy, ale je možné, že v rámci polského předsednictví V4 od července 2012 bude tento vektor spolupráce V4+ revitalizován. V roce 2011 pokračovala komunikace mezi V4 a Ukrajinou, ovšem nelze nevidět, že úroveň a intenzita komunikace byla negativně ovlivněna politickým vývojem na Ukrajině po prezidentských volbách v únoru 2010. Kromě těchto relací pokračovaly v 2011 i pracovní kontakty s Izraelem, když v září navštívili Izrael a Palestinská území političtí ředitelé V4 a setkali se mj. i s izraelským vicepremiérem a ministrem zahraničních věcí Avigdorem Liebermanem.

Pragmatická spolupráce s partnery mimo V4 je nezbytnou podmínkou pro schopnost visegrádské skupiny komunikovat své priority a cíle v širším evropském kontextu a rok 2011 v tomto smyslu ukázal, že V4 je na dobré cestě stát se jakýmsi středoevropským regionálním „centrem“,²⁴ které na sebe v případě shody zájmu *ad hoc* nabaluje další zainteresované aktéry. Tento prvek jednoznačně posiluje potenciál této formy středoevropské spolupráce.

Ostatní oblasti spolupráce²⁵

V roce 2011 došlo v souvislosti s vrcholící přípravou na jednání o novém víceletém finančním rámci EU (VFR) i k přenesení této otázky do visegrádské spolupráce. Zkušenost z visegrádské spolupráce z vyjednávání finanční perspektivy pro léta 2007–2013 byla varující, neboť visegrádské země nebyly schopny se v letech 2004 a 2005 (navzdory politickým prohlášením) shodnout a regionální hlas se ve výsledném unijním kompromisu neprojevil. V průběhu celého roku 2011 tedy probíhala jak expertní, tak i politická komunikace a hledání shodných ploch, aby bylo tomuto zklamání možné

předejít. Jednání o víceletém finančním rámci se stalo vedle Východního partnerství, západního Balkánu a energetiky profilovým tématem V4 v roce 2011 a stejně tak i jedním z hlavních bodů programu českého předsednictví V4.²⁶ V rámci VFR byla logicky hlavním tématem budoucí podoba kohezní politiky, šlo navíc o průřezové, meziresortní téma, k němuž se setkávaly i resorty zemědělství, regionálního/místního rozvoje a financí. Nejvýznamnějším setkáním k této problematice byl neformální summit předsedů vlád v polovině října 2011. Agenda byla předjednána na úrovni státních tajemníků pro evropské záležitosti a načasování bylo rovněž vhodné s ohledem na koordinaci postojů před říjnovým jednáním Evropské rady. Předsedové vlád se shodli na nespokojenosti s aktuálním návrhem EK, jenž oslaboval financování kohezní politiky. Ze summitu vzešlo prohlášení českého předsednictví V4 volající po neoslabování kohezní politiky, naopak po jejím privilegovaném postavení, které jediné zajistí konkurenceschopnost a růst EU při zajištění její vnitřní koheze. Z českého pohledu bylo podstatné, že visegrádští partneři našli určité porozumění pro českou pozici, jež se staví *proti* celkovému navyšování rozpočtu EU, a v prohlášení je vyjádřeno uspokojení s Evropskou komisí navrženou výší prostředků²⁷ (z důvodu probíhajícího polského předsednictví Radě EU se Polsko nechtělo připojit k obvyklejšímu „společnému prohlášení“, proto dokument zůstal na úrovni prohlášení předsednictví). Pro úspěch prezentace visegrádského postoje k jednání o finančním rámci bude klíčová schopnost V4 jednoznačně a co nejdříve definovat průsečíky zájmů a následně komunikovat své priority na evropskou úroveň, zejména v průběhu první poloviny roku 2012 dánskému předsednictví Radě EU. K tomu bude zapotřebí, aby byla V4 schopna na sebe vázat další státy s podobnými zájmy. Neméně důležité ale rovněž bude, aby se česká pozice stala čitelnější, neboť zastává dlouhodobě nekompatibilní cíle – silnou kohezní politiku na straně jedné, ale úsporný celkový rozpočet na straně druhé.

Oproti výše zmíněným oblastem spolupráce, *bezpečnostní a obranný rozměr*²⁸ nadále čelí značným překážkám. Obecně se postoje visegrádských zemí začínají zhruba od období 2008/2009 sblížovat. Mezi důvody patří evropeizace středoevropských zemí (zejména Polska), zvýšená ruská asertivita (rusko-gruzínský konflikt), proměny americké zahraniční a bezpečnostní politiky (menší důraz na /střední/ Evropu), obecně vyšší a hlubší úroveň visegrádské spolupráce a v neposlední řadě také rozpočtová opatření, zvyšující tlak na regionální spolupráci. I v odborné komunitě se začíná usazovat názor, že navzdory dosavadním nepřesvědčivým výsledkům jsou v rámci V4 překvapivě dobré podmínky pro vytvoření regionálního „klusteru“ v obranné a zbrojní sféře, pokud budou do budoucna splněny různorodé podmínky jako dostatečné ambice, pragmatismus (tj. nikoli „spolupráce pro spolupráci“), kombinace evropského a transatlantického zaměření, variabilita, sblížení strategických kultur atd.²⁹

Bezpečnostní a obrannou spolupráci lze rozdělit na dvě roviny – politickou a technicko/vojensko/zbrojní. Každá má svou dynamiku, jakkoli jsou obě do určité míry propojeny. Na politické úrovni se státy V4 shodovaly tradičně na podpoře atlantických ambicí Ukrajiny a Gruzie, od let 2008–2009 tento důraz postupně slábne (byť i v roce 2011 pokračovala tradice setkání náčelníků generálních štábů V4 a Ukrajiny /duben 2011/). Naopak, od roku 2009 došlo k bezprecedentní shodě při vyjednávání nového strategického konceptu NATO. Právě postoj a priority Visegrádské skupiny

před summitem NATO v Chicagu v květnu 2012 byly jednou z hlavních náplní diskusí na politické i na pracovní úrovni v roce 2011. Na pomezí politické a vojensko/zbrojní oblasti se nachází vpravdě revoluční rozhodnutí z května 2011, kdy se ministři obrany na základě zodnocení studie proveditelnosti shodli vytvořit visegrádskou „*battle-group*“ pod polským vedením, která původně měla být v operačním stavu v roce 2015. O tomto plánu se diskutovalo řadu let a byl několikrát odsunut, jeho realizace bude velkým průlomem ve středoevropské bezpečnostní a obranné spolupráci. Konkrétní kroky pro realizaci projektu společné bojové skupiny, stejně jako její definitivní schválení ovšem spadly až do působení českého předsednictví V4, do roku 2012 (kdy bylo rovněž rozhodnuto posunout termín z roku 2015 na rok 2016).

Spolupráce na technické/vojenské úrovni je tématem, o němž se diskutuje již od počátku 90. let, ovšem až do nedávné doby bez hmatatelných výsledků. V4 se však po mnoho let omezovala na deklaratorní kroky, bez konkrétních výsledků. Až v roce 2010 byla dohodnuta řada projektů zaměřených na spolupráci při modernizaci a výcviku (např. ochrana proti zbraním hromadného ničení, „voják 21. století“, protiletectká obrana, strategický letecký most, letová kontrola). Dále jsou připravována společná pravidelná cvičení (od roku 2013), a to v rámci struktur *NATO Response Force*. V roce 2011 bylo navázáno na intenzivní komunikaci z roku 2010, na úrovni národních ředitelů pro vyzbrojování, náčelníků generálních štábů, ale i v rámci pracovních skupin, nicméně konkrétní kroky zatím zůstaly v rovině vytvoření expertní skupiny, která má za cíl identifikovat společný postup a průniky zájmů v deklarovaném zájmu na společném přístupu k obraně „*pooling and sharing*“ a „*smart defence*“. Jinými slovy, k realizaci konkrétních projektů v roce 2011 nedošlo, nicméně lze očekávat, že právě v souvislosti s vytvářením společné visegrádské bojové skupiny bude sílit tlak na interoperabilitu a posílení kapacit společného plánování. Stejně tak s očekávatelným dalším propadem národních prostředků na obranu budou jednotlivé země nuceny přehodnotit svůj dosud odtažitý postoj ke konkrétním projektům v oblasti vojenské a zbrojní spolupráce. Většina iniciativ českého předsednictví v této oblasti by ostatně měla vrcholit až v první polovině roku 2012. K opatrnosti v optimismu však velí skutečnost, že úspěšné spolupráci (zejména v technické/vojenské oblasti) nadále brání mnoho vzájemně propojených faktorů v podobě národních vojensko-průmyslových lobby, národního protekcionismu či jisté opatrnosti či obezřetnosti v myšlení v armádních strukturách, která je ovšem pochopitelná při vědomí špatných či mizivých zkušeností s minulými pokusy o spolupráci.

Jednou z potenciálně nejvýznamnějších oblastí resortní spolupráce je bezesporu *regionální a dopravní infrastrukturní rozvoj V4*. I zde je možné vyzdvihnout sílící napojení visegrádských aktivit přímo na Evropskou komisi, ať již účastí zástupců EK (včetně komisařů) či pomocí komunikace společných stanovisek na unijní úrovni. Hlavním zájmem V4 je v oblasti dopravy transevropská infrastrukturní síť (TEN-T), v jejímž rámci se předpokládá investice až 500 mld. EUR do roku 2020. Více než polovina těchto prostředků bude vyčleněna na tzv. prioritní osy, z nichž některé se dotýkají i zemí V4. Aktivity V4 navazovaly mj. na společný dopis ministrů dopravy z dubna 2010³⁰ a cílem V4 v průběhu roku 2011 bylo dosáhnout společné pozice v této problematice a tu posléze komunikovat jak vůči EK, tak i na Radě ministrů pro

dopravu. Zjednodušeně lze říci, že země V4 se obávají, aby projekty v rámci TEN-T nezačaly být posuzovány čistě prizmatem ekonomické výhodnosti, naopak, aby zůstalo zachováno i hledisko regionálního rozvoje a zároveň aby – v souladu s „kohezními“ principy EU – byl brán ohled na rozdílný stávající ekonomický rozvoj dotčených regionů či zemí. Novým tématem pro V4 v roce 2011 bylo rovněž vypracování společné pozice ke vznikajícímu nástroji pro financování evropské dopravní sítě CEF (*Connecting Europe Facility*). V oblasti regionálního rozvoje se V4 pochopitelně soustředí zejména na budoucnost kohezní politiky, ale zároveň pokračuje ve výměně zkušeností a komunikaci v územním plánování napojeném na celoregionální rozvoj.

Spolupráce v oblasti *vnitř* nezaznamenala v roce 2011 žádný významný přelom, nadále se soustředí na problematiku migrace, extremismu a policejní spolupráce. Podobně mezi resorty *zemědělství* nedošlo v roce 2011 k výraznému posunu, přesto pokračuje komunikace na nejvyšší úrovni (ministři zemědělství), což stojí za zdůraznění, neboť existují resorty, kde podobná tradice neexistuje. Nelze zastírat, že v zemědělské sféře mají státy V4 značně rozdílné priority, jež jsou dány rozdílnou strukturou jak zemědělství, tak celého hospodářství jednotlivých zemí.

Po úspěšném zahájení fungování společného visegrádského domu v Kapském městě (březen 2010) se diskutovalo o možnostech pokračování tohoto projektu, přičemž se postupně rýsuje konsenzus stran realizace dalšího visegrádského domu na území Ukrajiny.

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Rok 2011 potvrdil strategické postavení Polska (spolu s Německem) pro českou zahraniční politiku, a to jak v rovině praktické politiky, tak – jak jsme viděli v úvodu kapitoly – v rovině koncepční. Vzhledem k obecné neukotvenosti české zahraniční politiky se dokonce nezdráhám napsat, že Polsko představuje (opět spolu s Německem a Visegrádskou skupinou) jednu z mála vitálních kotev a pilířů české politiky v Evropě a v EU, čemuž odpovídá i skutečnost, že v porovnání s ostatními sousedskými i evropskými zeměmi má bilaterální vztah s Polskem daleko robustnější a jedinečnou/strategickou náplň. Přesto nelze na česko-polskou relaci nahlížet jako na neochvějně stabilní a trvalý aspekt, naopak, přes silné sdílené zájmy jak v evropské, tak v bezpečnostní oblasti je nutné ke vztahu s Polskem přistupovat s péčí a se snahou rozvíjet spolupráci na nejrůznějších úrovních (vertikálně) a v nejrůznějších oblastech (horizontálně). Ve střednědobém horizontu (i několika málo let) totiž může mít pro česko-polský vztah hrozivé důsledky fatální nedostatek strategického uchopení české unijní politiky, jenž z ČR činí obtížně čitelného a tudíž nespolehlivého partnera. K tomu je nutné přidat skutečnost, že existují oblasti, kde se česká a polská reprezentace v současné době neshodnou. Rok 2011 stvrdil, že posilující polská orientace na EU a s ní ruku v ruce jdoucí snaha o větší roli v evropské politice je stále hlubším a komplexnějším rysem polské politiky, který ovšem v důsledku přináší odlišné pohledy obou zemí na budoucí směřování Evropské unie či přístup k měnové unii. Dílčí neshody pak přetrvávají např. v otázkách unijního rozpočtu a zemědělské politiky, kdy ČR bude hájit

unijní rozpočtové úspory mj. právě v oblasti zemědělství. Polsko je navíc v hlavách českých diplomatických a politických aktérů již tradičně náchylné k negativní interpretaci „solitéra“, usilujícího o regionální či evropský mocenský status bez ohledu na menší středoevropské partnery, které pouze pragmaticky využívá k naplnění svých ambicí. Tento dojem mohl být ještě posílen určitým (spíše však deklaratorním) odstupem Polska v souvislosti s výkonem jeho předsednictví Rady EU. V jeho průběhu Polsko usilovalo více o roli moderátora než o roli nositele regionálních zájmů (přičemž ovšem komunikace na pracovní úrovni, zejména v oblasti Východního partnerství, energetické politiky či bezpečnosti, probíhala nadále nadstandardně). Všechny tyto negativní prvky je navíc překvapivě snadné aktivizovat, a to na obou stranách.

Právě z toho důvodu se ukazuje jako nezbytné rozvíjet rozsáhlou základnu mnohaúrovňových a multitematických vztahů, jež může podpořit stabilitu česko-polské relace. V tomto ohledu lze rok 2011 hodnotit kladně, neboť došlo k posílení interakcí zejména mezi ministerstvy zahraničních věcí, úroveň komunikace je nyní bezprecedentní (byť k bilaterálnímu setkání resortních ministrů v roce 2011 nedošlo). Výborné vztahy panují i na nejvyšší úrovni – předsedové vlád se bilaterálně sešli v roce 2011 dvakrát (v červenci a v září), v únoru 2011 navštívil Prahu polský prezident Bronisław Komorowski. Zajímavým formátem byla diskuse „2+2“ náměstků ministrů zahraničních věcí a obrany. Dále byla v průběhu roku 2011 otevřena otázka strategického dialogu a společných mezivládních konzultací. První konzultace tohoto typu proběhla na počátku polského předsednictví Radě EU v polovině července 2011, kdy Prahu navštívil polský premiér Donald Tusk spolu s ministry obrany, infrastruktury, místního rozvoje a s náměstkem ministra pro hospodářství a energetiku. Pokud se podaří podobný dialog udržet i v roce 2012 (a obě strany se na této potřebě shodují), bylo by to i potvrzení výjimečné pozice ČR v zahraniční politice Polska, neboť tato úroveň dialogu je vyhrazena pro významné zahraničněpolitické partnery. Úspěšně funguje i projekt česko-polského fóra, byť zatím je zájem o projekty na české straně poněkud vyšší než na straně polské.

Rozšiřování různých kanálů komunikace zpětně napomáhá efektivitě prosazování společných zájmů, jejichž význam a počet jednoznačně a násobně přesahuje možné třecí plochy. Většina bilaterální agendy má přirozeně přímý přesah do agendy regionálně-multilaterální (V4) či z ní pochází, ovšem úroveň a podstata bilaterální komunikace česko-polské přece jen převyšuje české vazby k ostatním visegrádkým partnerům (což je jistě dáno i relativně větším významem Polska v evropské politice). Posílení komunikace přispěla i kooperace mezi polským předsednictvím Radě EU a českým předsednictvím V4 ve druhé polovině roku. Nejvíce se shoda priorit ukazuje v oblasti východní dimenze vnějších vztahů EU, o níž byla řeč výše, v energetické politice, v pohledu na kohezní politiku (byť se ČR svou aktivní podporou obou táborů – „přátelů koheze“ a „skupiny *like-minded*“ s cílem omezit unijní rozpočet“ hlásí k poněkud protikladným stanoviskům³¹) a v oblasti bezpečnosti.

Východní partnerství a východní politika celkově je pravidelným tématem schůzek na nejvyšší úrovni, ovšem plodná spolupráce se často odehrává na pracovní úrovni a její výsledky nejsou nutně veřejně patrné. Nicméně byl dle dostupných informací česko-polský tandem klíčový např. pro prosazení některých důležitých závěrů su-

mmitu Východního partnerství ve Varšavě v září 2011.³² V energetické oblasti bylo dosaženo významného úspěchu dokončením prvního společného vysokotlakého plynovodu, který za účasti obou premiérů zahájil provoz v polovině září. Plynovod nazvaný Stork propojil plynárenské soustavy obou zemí a umožňuje dodávky zemního plynu oběma směry. Stavba stála necelých 700 mil. Kč (investice na české straně činila zhruba 170 mil. Kč), z čehož polovinu zaplatila Evropská unie z Programu ekonomické podpory v energetice, který byl vyhlášen po plynové krizi z roku 2009.³³ Novým tématem v energetické politice je otázka využívání jaderné energie. V červenci se premiéři shodli na názoru, že energetickou budoucnost nelze stavět jen na obnovitelných zdrojích. Na evropské úrovni proto chtěli prosazovat využívání jaderné energie a vytvořit tak i protiváhu zemím, jež jadernou energii odmítají či se ji chystají přestat využívat. Polsko zatím jadernou energii nevyužívá, zvažuje ale plán postavit do roku 2020 svou první jadernou elektrárnu. Lze očekávat, že za polskou podporu českému postoji k jádru bude ČR naopak hájit polský zájem o využívání břidličného plynu, které je v EU kontroverzním tématem zejména z environmentálního hlediska. Polský premiér D. Tusk to naznačil svým výrokem, že *„ČR a Polsko by měly společně dávat najevo přesvědčení, že se nelze zároveň snažit eliminovat jadernou energetiku, energetiku založenou na uhlí a zakazovat těžbu plynu z břidlic. Nazval bych to frontou zdravého rozumu. Naše společné stanovisko nám pomůže prorazit v regionu i v celé Evropě.“*³⁴ Na nejvyšší politické úrovni tato otázka tedy rezonuje, dle dostupných informací však např. ke konkrétnímu přenosu českého „know-how“ či ke konzultacím mezi ministerstvy pro energetiku (MPO) nedochází, výměna zkušeností probíhá pouze mezi ministerstvy životního prostředí stran procesu posuzování dopadu stavby na životní prostředí (EIA). Přirozeně ani otázka ropné přenosové soustavy nezůstane v budoucnosti stranou, zejména kvůli nejistému osudu ropovodu Družba.

Při setkání ministrů obrany (Alexandra Vondry a Bogdana Klicha) v rámci vládních konzultací v červenci 2011 zazněly návrhy na spolupráci v řadě oblastí zbrojní spolupráce, která je na jedné straně jednou z principiálních faktorů regionální spolupráce v oblasti obrany, na straně druhé však trpí problémy, o nichž byla řeč výše v oddílu věnovaném V4. Přesto i v této oblasti je možné hovořit o bezprecedentním posunu ve srovnání se stavem byť i jen dva či tři roky nazpět, kdy tyto otázky nebyly na politické úrovni ani příliš tematizovány. Konkrétní návrh, který při ministerském jednání zazněl, se týkal zejména nabídky ČR pomoci s modernizací polských vrtulníků Mi-17 v malešickém podniku LOM, jenž nově disponuje certifikacemi potřebnými k tomu, aby mohl pracovat na strojích třetích zemí.³⁵ Tato nabídka nakonec zůstala oslyšena a Polsko si své vrtulníky bude modernizovat samo, ovšem v roce 2012 byl plánován kontrakt na školení vojenských pilotů právě v LOM. Podporu ze strany předsedy vlády i ministra obrany měla i nabídka prodeje přebytečných bitevníků L-159 Aera Vodochody finanční skupiny Penta. V létě 2011 však Aero od nabídky odstoupilo poté, co polská vláda změnila podmínky výběrového řízení v plánované hodnotě necelých 6 mld. Kč (namísto podzvukových letounů nově vyžadovala nadzvukové a navíc digitálně řízené stroje), aby na konci října celé výběrové řízení zcela zrušila.³⁶ Kromě prozatímního neúspěchu Aera s prodejem L-159 nelze zapomenout ani na vyhrocenou situaci ohledně nabídky stejné firmy na koupi výrobce helikoptér PZL Świdnik (viz vydání této publikace

z roku 2009). Je tedy patrné, že prosazení a realizace společných projektů ve zbrojní oblasti je nadále obtížné. Důležité však je, že politická podpora tomuto druhu spolupráce nadále trvá a že dochází k nastavování pravidelné komunikace i mezi představiteli zbrojního průmyslu. Na konci roku např. podepsala automobilka Tatra smlouvu o spolupráci s firmou MAW Telecom, která dodává polským ozbrojeným silám komunikační a navigační systémy (firmy se dohodly na tom, že budou společně připravovat nabídky pro výběrová řízení), přičemž na samém počátku roku 2012 mělo polské ministerstvo obrany vyhlásit tendry na nákup vozidel pro armádu.³⁷ Kromě toho již v roce 2011 Česká zbrojovka Uherský Brod uzavřela smlouvu s polskou firmou Bumar Group na výrobu nové útočné pušky ČZ 805 v továrně v polské Radomi.

Ani v roce 2011 se nepodařilo posunout řešení tzv. územního dluhu, o němž tato publikace pravidelně přináší informace. V roce 2008 se rýsovalo řešení (s tím, že uzavření dohody údajně bránily tehdejší krajské volby), v průběhu dalších let však bylo přesunuto zpět na odbornou úroveň (zejm. ministerstvo vnitra). Český stát sice již vytipoval 193 hektarů pozemků, tj. polovinu z celkového územního dluhu (368 ha), ovšem v roce 2011 se situace dále zkomplikovala tím, že se zaktivizovaly obce, jež by byly dotčeny postoupením pozemků. České ministerstvo vnitra nadále naráží i na odpor krajů.³⁸

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Česko-slovenské vztahy jsou dlouhá léta na výborné a bezproblémové úrovni, byť v letech 2007–2009 postrádaly výraznější bilaterální dynamiku, drtivá většina témat se odvíjela od visegrádské spolupráce, popř. od hospodářských vztahů. Významným impulzem pro posílení bilaterálního rozměru česko-slovenské relace byly výsledky parlamentních voleb na jaře 2010, které poprvé vynesly do čela vlád koalice s velice blízkým ideovým profilem, přičemž ztráta této dynamiky byla po pádu vlády I. Raďičové v říjnu 2011 poměrně citelná. Intenzita kontaktů na nejvyšší i pracovní úrovni odpovídala posílené bilaterální komunikaci z roku 2010 a konzultace mezi resorty zahraničí byla intenzivní i kvůli předsednictví V4, jež v polovině roku 2011 ČR od Slovenska přebírala. Přes tradičně výborný charakter česko-slovenských vztahů nelze opominout skutečnost, že Slovensko má dlouhodobě odlišný ideový přístup k Evropské unii, v níž spatřuje určitou záruku svého hospodářského vývoje, ale i pojistku proti případným maďarským nárokům. Nezdá se, že by určitý rozdíl v chápání přínosu EU mezi ČR a SR měl hrát podstatnější roli, jako to hrozí právě ve vztahu k Polsku, nicméně jde o faktor, s nímž je nutné počítat. Charakteristické pro českou politickou scénu je skutečnost, že největší politickou diskusi z oblasti česko-slovenských vztahů vyvolalo rozhodnutí české vlády poslat na počátku prosince třicet vojenských lékařů, aby zastoupili za své slovenské kolegy, kteří podali hromadnou výpověď kvůli platovým požadavkům (více viz níže).

V průběhu roku 2011 bylo zasvěceno mnoho energie přípravě společného zasedání české a slovenské vlády, historicky prvnímu po rozpadu federace, které bylo plánováno na konec října. Společné zasedání mělo být vyvrcholením diplomatických ak-

tivit roku 2011, nakonec se však nekonalo, neboť 12. října vláda I. Radičové padla. Pro česko-slovenské vztahy měl pád slovenské vlády mj. ten nepříjemný důsledek, že valná část diplomatické energie investovaná do plánovaného zasedání přišla vniče, neboť některé plánované projekty byly pozastaveny. Názorovou blízkost obou vlád dokládá i skutečnost, že český premiér vyjádřil lítost nad koncem vlády I. Radičové s tím, že obě vlády pojily blízké pracovní vztahy.³⁹ Pád vlády byl patrně i příčinou rozhodnutí nejmenovat novým velvyslancem v ČR Rastislava Káčera (mj. bývalého velvyslance SR v USA), o jehož jmenování se od poloviny roku 2011 hovořilo.⁴⁰

Ideová blízkost vlád se projevila nejen v intenzitě vztahů na nejvyšší úrovni, ale i např. ve skutečnosti, že obě země se zajímaly o průběh plánovaných či realizovaných reforem (s tímto cílem např. navštívila Slovensko v květnu 2011 předsedkyně Poslanecké sněmovny Miroslava Němcová). Posílená mezivládní komunikace se projevila již v roce 2010, zejména mezi resorty obrany, které přišly s mimořádně ambiciózními plány spolupráce, jejichž realizace byla postupně plánována na rok 2011 (viz loňské vydání této publikace). Ještě v polovině roku 2011 však probíhala pouze expertní jednání v oblasti letectva, vzdělávání, výcviku nebo logistiky, ve druhé polovině roku se postupně ambice snižovaly a s pádem slovenské vlády v říjnu lze říci, že se celá otázka dostala opět na samý začátek. Pozitivním signálem byl ovšem vznik neformálního česko-slovenského diskusního fóra, jež v říjnu v Bratislavě za účasti náměstků ministrů zahraničních věcí diskutovalo právě o tématech obranné a zbrojní spolupráce. Jediným konkrétním krokem ve vzájemné spolupráci na armádní úrovni se však nakonec stalo jen prosincové vyslání tří desítek českých vojenských lékařů, kteří na několik dní nahradili nedostatek lékařů v souvislosti s hrozícím odchodem zhruba 1600 slovenských lékařů trvajících na výpovědi kvůli nespokojenosti s platovými podmínkami. Vyslání českých vojenských lékařů schválila vláda, rozhodnutí však vyvolalo překvapivě bouřlivou reakci v Senátu. Opoziční sociální demokraté schválili usnesení, v němž obvinili vládu z neústavnosti vyslání vojáků, vládní strany argumentovaly, že lékaři byli vysláni v rámci vojenského cvičení.⁴¹ V každém případě tato epizoda dobře ilustruje, v jak bizarních politických rámcích je možné provádět zahraniční politiku, pokud vláda a opozice není ochotna o zahraniční politice diskutovat.

Dlouhodobě podobný pohled na využívání jaderné energie vyústil v roce 2007 v projekt evropského Jaderného fóra, který je zaštitěn rozhodnutím Rady EU. Fórum se koná jednou ročně, střídavě v Praze a v Bratislavě. V roce 2011 bylo pražské Jaderné fórum zaměřeno zejména na zátěžové testy jaderných elektráren po katastrofě v jaderné elektrárně v japonské Fukušimě. Účastnil se ho kromě českého premiéra a slovenské premiérky (a dalších cca 300 participantů) i komisař pro energetiku G. Oettinger, což je zajímavé zejména z toho důvodu, že kvůli zátěžovým testům se rozhořel v rámci EU velký spor, kdy se na stranu Německa a Rakouska, které požadovaly velmi přísná kritéria, částečně postavila právě Evropská komise, zatímco (mj.) ČR a SR přirozeně hájily volnější přístup k testům.⁴² Po pěti letech fungování si Jaderné fórum vydobylo postavení významné evropské diskusní platformy a v každém případě pozitivně působí i na bilaterální vztahy mezi ČR a SR. Společný pohled na jadernou energii zdůraznili při svém červnovém setkání prezidenti obou zemí, když Václav Klaus navštívil Bratislavu v rámci státní návštěvy.⁴³

Z ostatních oblastí spolupráce za rok 2011 jistě stojí za zdůraznění podpis dohod o vzájemném zastupování v konzulárních službách prostřednictvím diplomatických misí, ke kterému došlo při setkání ministrů zahraničních věcí Karla Schwarzenberga a Mikuláše Dzurindy v listopadu. Smlouvy určují, že ČR bude zastupovat Slovensko v Afghánistánu, Alžírsku, Filipínách, Ghaně, Mongolsku a Pákistánu, Slovensko naopak Prahu zastoupí v Keni.⁴⁴ Obě ministerstva si od dohody slibují zvýšení komfortu pro turisty a naopak snížení nákladů na konzulární služby. V konzulární agendě došlo ještě k jednomu zajímavému kroku, kdy se Slovensko rozhodlo v březnu po třech letech obnovit svůj konzulát v Brně.⁴⁵ Oproti tomu české ministerstvo zahraničních věcí zrušilo na počátku roku 2011 České centrum v Košicích. Navzdory protestům tak jediným Českým centrem na Slovensku zůstalo centrum v Bratislavě.

RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

V letech 2009 a 2010 jsme zde s jistým ulehčením psali o „uklidněné atmosféře“ v česko-rakouských vztazích. Vzhledem ke strmě narůstající dynamice vztahů s ostatními zeměmi v regionu je však na místě popsat česko-rakouskou relaci v roce 2011 jako „obezřetný, chladný a korektní nezájem“. Jediný vývoj, který česko-rakouské vztahy v roce 2011 zaznamenaly, bylo relativní zklidnění „minulostní“ agendy, která byla částečně aktivizována v roce 2010 (mj. v souvislosti s rakouskými prezidentskými volbami), jež bylo naopak vyváženo nárůstem rakouských protijaderných iniciativ, a to zejména v první polovině roku pod dojmem protinukleární vlny, která se vzedmula po nehodě v japonské Fukušimě.

Rok 2010 naznačoval, že může dojít k revizi rakouského protijaderného působení vůči ČR, což konstatovali při svém setkání v roce 2010 i ministři zahraničních věcí. Stejně tak i počátek roku 2011 dával tušit, že i v Horním Rakousku, tradičním centru protitemelínského odporu, by mohlo dojít ke změně postoje. V lednu byl z postu hornorakouského pověřence pro příhraniční jaderné elektrárny odvolán Radko Pavlovec, známý svým nesmiřitelným a radikálním působením. Navzdory odporu protijaderných aktivistických skupin byl post pověřence (který odpovídá funkci zemského ministra) zrušen a snížen na roli poradce⁴⁶ (Pavlovec byl nakonec z funkce zcela odvolán a v květnu nahrazen českým jaderným fyzikem Daliborem Stráským). Situace se však zcela proměnila po březnové havárii v jaderné elektrárně ve Fukušimě. Horní Rakousko okamžitě započalo vyvíjet tlak na vídeňskou vládu, aby podniklo veškeré možné kroky proti Temelínu.⁴⁷ Tento tlak pak cítil i český premiér Petr Nečas. Při jeho návštěvě Vídně 22. března jej kancléř W. Faymann upozornil, že v důsledku fukušimské katastrofy Rakousko zvýší svůj protijaderný tlak.⁴⁸ Prezident Klaus sice při své říjnové cestě do Lince prohlásil, že téma Temelína již jednáním s Rakouskem nedominuje⁴⁹ (paradoxně na něj v Linci čekala skupina protijaderných odpůrců), nicméně skutečnost, že budoucnost jaderné energie bylo tak silně tematizováno na premiéřské úrovni, hovoří o opaku, navíc se tak tato otázka v této síle vrátila na nejvyšší úroveň po zhruba dvouleté odmlce. K tomu dodejme, že v září 2011 reagoval rakouský ministr zahraničních věcí Michael Spindelegger se svým kolegou z resortu životního prostředí

(Nikolaus Berlakovich, oba z lidové strany) nebývaly ostře na novelizovanou energetickou koncepci ČR (z konce července). Oba politici tím podpořili ostré protesty hororakouských politiků proti české energetické koncepci, která počítá s navýšením role jádra v budoucnosti české energetiky.⁵⁰ Ale je pravdou, že pro Českou republiku byla a zůstává klíčovou a určující pozice Německa, jež se sice hlásí k bezjaderné budoucnosti, ve svém postoji k „jaderným zemím“ včetně ČR je však daleko moderátnější.

Neprioritní postavení Rakouska ilustruje i nekonečné zpoždování dostavby rychlostní silnice, spojující Brno a Mikulov, jako součásti rychlostního silničního spojení Brno–Viedeň. Naopak se zdá, že došlo (alespoň k přechodnému) snížení počtu stížností na „šikanu“ českých řidičů ze strany rakouských policistů, ke které docházelo po českém vstupu do schengenského prostoru. Pozitivním faktorem pro budoucnost česko-rakouských vztahů také může být otevření rakouského pracovního trhu poté, co na konci dubna 2011 Rakousko otevřelo svůj pracovní trh. Dle dosavadních informací se nepotvrdily obavy ze zaplavení rakouského pracovního trhu levnou pracovní silou z „nových členských zemí“ EU. Přesto však zůstává faktem, že Rakousko jako jediné spolu s Německem využilo nejdelší možné výjimky pro otevření pracovního trhu cizincům, což nepřispívalo k budování důvěry mezi oběma státy.

Při srovnání s ostatními středoevropskými relacemi se ukazuje neuchopitelnost vztahu česko-rakouského; je patrné, jak i vztahy se zanedbatelným potenciálem závisejí na vůli obou politických reprezentací s tímto stavem něco dělat. Rakouský kancléř se sice v únoru historicky poprvé zúčastnil summitu visehradských premiérů, nicméně je otázka, zda či proč se bude podobná akce opakovat a jaký mělo setkání smysl. Naopak, v roce 2011 nedošlo k bilaterálnímu setkání ministrů zahraničních věcí, prezident Klaus sice v říjnu Rakousko navštívil, ovšem pouze v rámci cesty do Lince, kde se setkal se zemskými politiky, a při vystoupení na Europaforu v Alpbachu. To vše, při vysoké symbolice diplomatických kontaktů na nejvyšší úrovni, působí obzvláště výmluvně. Vysvětlení mělkosti česko-rakouských vztahů je celá řada, od kulturních a historických přes vnitropolitické až k odkazu na lišící se zahraničněpolitické zájmy. Domnívám se však, že v současné situaci a za současných podmínek ČR a Rakousko jednoduše nepocítí ujit potřebu bližší kooperace v téměř žádné z možných zahraničněpolitických agend. I z toho důvodu neexistují silná (pozitivní) bilaterální témata a zároveň neexistuje silná snaha zaměřit vzájemné vztahy na budoucnost a posunout se za tradiční problémová klíše typu „minulost“ či „jaderná energie“. Za těchto podmínek tak nezbyvá než se těšit z relativně klidné politické roviny, kdy se oběma vládám více méně daří držet sporné otázky mimo veřejnou a politickou bilaterální diskusi a pracovat na postupném propojování obou zemí na úrovni regionální, přeshraniční, kulturní a občanské, neboť velký průlom a nalezení principiálních společných témat není možné v dohledné době očekávat.

REGIONÁLNÍ HOSPODÁŘSKÉ VZTAHY⁵¹

Ekonomické propojování regionu, které bylo zpomaleno krizí v roce 2009, po roce 2010 opět narůstá. Prohlubování a větší komplexita hospodářských vztahů přispívá

ke stabilitě i k větší kompatibilitě regionu a v neposlední řadě i k posilování společných zájmů. Nejvýznamnějším obchodním partnerem ČR je (po Německu) Slovensko, které je pro ČR zejména důležité z hlediska vývozu (zatímco z hlediska exportu je Slovensko po Německu na druhém místě, v importu se Slovensko řadí až na páté místo za dovozem z Německa, Číny, Polska a Ruska). Zahraniční obchod ČR se Slovenskem zaznamenal v roce 2011, stejně jako v roce 2010, meziroční nárůst. Obrat dosáhl 409,0 mld. Kč a proti roku 2010 19,2% podíl. Slovensko si nadále udrželo mezi hlavními obchodními partnery ČR druhou nejsilnější pozici v obratu zahraničního obchodu i v českém vývozu a v dovozu se meziročně posunulo z pátého místa na čtvrté, výrazně zvýšeným dovozem ze SR do ČR, což způsobilo meziroční zhoršení podílu vývozu ČR na vzájemném obratu, při současném zvýšení kladného salda o 13,2 mld. Kč. Nejsilnější komoditou v českém vývozu do SR v roce 2011 zůstaly již tradičně stroje a dopravní prostředky (80,4 mld. Kč s 31,3% podílem), hlavní položkou zůstávají silniční vozidla, následována průmyslovým zbožím (zejm. železo a ocel), třetí položkou jsou maziva a paliva, mezi nimiž dominuje český export elektrického proudu (i z toho důvodu bylo pro ČR významné propojení elektrického trhu, ke kterému došlo v roce 2009). Podobně velký společný ekonomický projekt nebyl v roce 2011 realizován. Již několik let se sice hovoří o zájmu ČD koupit majoritní podíl ve firmě ZSSK Cargo (nákladní železniční dopravce), v roce 2011 ČD tento záměr potvrdily, ovšem nadále zůstává mnoho otevřených otázek o osudu tendru na slovenské straně. Nejistota privatizace slovenského nákladního železničního dopravce ještě posílila po podzimní výměně vlád. I přesto je hospodářské propojení mezi ČR a SR i co do hloubky a komplexity nejvýraznější v regionu a je důležité, že kromě zahraničního podnikání v tradičních oblastech (jako potravinářství, strojírenství, automobilový průmysl, výroba železa, stavebnictví, textilní, chemický, farmaceutický či sklářský průmysl) se ve stále větší míře prosazují podnikatelské aktivity českých subjektů ve slovenském bankovníctví, pojišťovnictví, právníctví, advokacie či developerství.

Míra hospodářských vazeb ČR s Polskem je v porovnání se Slovenskem sice nižší, ovšem vzhledem k trvajícimu hospodářskému růstu Polska a velikosti jeho trhu jde o vazby velice perspektivní, což lze dokázat i nárůstem českého vývozu do Polska za rok 2011. Po značném propadu ve vzájemném obchodu v roce 2009 se Polsko zároveň propadlo z pozice třetího největšího obchodního partnera na pořadí čtvrté (za Čínu), na němž setrvalo i v roce 2011. Přesto vzájemná obchodní výměna v roce 2011 rostla. Obrat zahraničního obchodu ČR s Polskem dosáhl v roce 2011 celkem 355,2 mld. Kč a v porovnání s předchozím rokem se zvýšil o 46,3 mld. Kč, tj. o 15,0 %. Český vývoz do Polska přitom narostl o 25,0 mld. Kč na 179,7 mld. Kč, resp. o 16,2 %, a dovoz z Polské republiky byl meziročně vyšší o 21,3 mld. Kč, tj. o 13,8 % (175,5 mld. Kč). Výraznější nárůst vývozu proti dovozu se odrazil ve vysokém nárůstu salda obchodní bilance ČR–Polsko (o 3751 mil. Kč). Nejdůležitější vývozní komoditou do Polska zůstaly v roce 2011 dopravní prostředky a z nich především silniční vozidla (která zejména napomáhají obchodnímu přebytku), následovány exportem železa a oceli a chemikáliemi. Své zájmy v Polsku má mnoho významných českých firem. České dráhy v květnu 2011 podaly předběžnou nabídku na prodej 50 % plus jedné akcie nákladního železničního přepravce PKP Cargo, který je dvojkou na evropském trhu (více in-

formací bohužel není z veřejných zdrojů k dispozici). O energetiku mají dlouhodobý zájem společnosti EPH a Penta, podniká v ní už elektrárenská skupina ČEZ. Součástí polské petrochemické skupiny PKN Orlen, největšího zpracovatele ropy ve střední Evropě, je společnost Unipetrol. Chemická divize Orlenu, firma Anwil, zase vlastní neratovickou Spolana, jediného českého výrobce PVC a kaprolaktamu. Anwil ovšem v roce 2011 oznámil, že Spolana je na prodej.⁵²

Rakousko patří dlouhodobě mezi největší investory v ČR (objemem přímých investic jde o třetího největšího investora), přičemž přibližně 50 % veškerých investic v ČR směřuje do finančního a pojišťovacího sektoru, z krátkodobého hlediska je ovšem nutno vzít v úvahu oslabení rakouské ekonomiky, které charakterizuje zejména pokles dynamiky rakouského vývozu a pokles investiční aktivity firem. Stejně tak nelze příliš spoléhat na výraznější růst spotřeby domácností a vládního sektoru, který bude i navzdory státním opatřením na podporu spotřeby slabý (i když pokračuje boom ekologických výrob /obnovitelné zdroje energie, zateplování domů, biopaliva/). Tomu odpovídá i fakt, že význam Rakouska na celkovém zahraničním obchodu České republiky se meziročně snížil ve vývozu o 0,1 procentního bodu na 4,6 % a v dovozu poklesla rovněž o 0,1 procentního bodu na 3,3 %. Obchod s Rakouskem se tedy vyvíjel méně dynamicky než celkový zahraniční obchod České republiky. Navzdory tomu v roce 2011 vzájemná obchodní výměna oproti předchozímu roku opět rostla, i když dynamika růstu se v průběhu roku snižovala. Rakousko představovalo v roce 2011 šestého až sedmého největšího obchodního partnera (ve vývozu se zařadilo na páté místo a v dovozu pak na sedmé až osmé místo, spolu s Nizozemskem). V českém vývozu výrazně převládá investiční zboží nebo polotovary, růst vývozu je proto dosahován zejména v obdobích vysoké investiční aktivity rakouských firem anebo v obdobích, kdy se daří rakouskému průmyslu. V rakouském vývozu do ČR hraje podstatně větší roli spotřební zboží, počínaje potravinami přes plastové výrobky až po pohonné hmoty, jež jsou nejvýznamnější položkou vůbec. Vzhledem k menšímu meziročnímu nárůstu dovozu než vývozu zvýšilo se kladné saldo obchodní bilance s Rakouskem o 4479 mil. Kč. České a rakouské hospodářství je silně propojeno i na úrovni společných firem a joint-ventures. Do vzájemného obchodu jsou zapojeny řádově tisíce firem (oboustranně), nicméně počet aktivně vystupujících rakouských firem na našem trhu je mnohem větší, než je tomu obráceně.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI STÁTŮM VISEGRÁDSKÉ SKUPINY A RAKOUSKU: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V roce 2011 si vcelku pochopitelně podrželo pozici hlavního aktéra Ministerstvo zahraničních věcí ČR, které koordinovalo českou politiku vůči střední Evropě a přicházelo i s hlavními iniciativami. V rámci MZV pokračoval trend, kdy se do středoevropské spolupráce zapojují ve stále větší míře i odbory, jejichž primární agendou není prostor střední Evropy. Tento trend pochopitelně souvisí s visegrádskou agendou, jež se neomezuje pouze na střední Evropu. Zajímavým rysem jsou visegrádské iniciativy

jednotlivých zastupitelských úřadů, které s narůstajícím mezinárodním povědomím o V4 vyvíjejí v jednotlivých teritoriích více společných aktivit. V minulosti trpěla koordinace visegrádské spolupráce tím, že existovalo slabé napojení mezi agendou projednávanou na pracovních úrovních (národní koordinátoři) a agendou nejvyšších setkání. V roce 2010 došlo k částečnému odstranění tohoto deficitu posílením komunikace na úrovni středního managementu MZV (úroveň politických ředitelů). V roce 2011 pak došlo (chtělo by se říci konečně) k naplnění původních plánů visegrádské kooperace z roku 2001: nejvyšší setkání jsou předem konzultována na úrovni státních tajemníků či náměstků ministrů. Podaří-li se zachovat tento systém i v budoucnosti, mělo by dojít k výraznému zefektivnění celého systému koordinace visegrádské spolupráce. Novým rysem, který si získává oblibu v rámci V4, jsou i pravidelné telekonference přispívající ke kontinuitě komunikace na vyšších úrovních, kde je obtížné nacházet termíny osobních setkání.

Středoevropský rozměr, zejména ve vztahu k Polsku, Slovensku a V4, byl dále silně podpořen i diplomacií premiéra P. Nečase. Zcela novým fenoménem je skutečnost, že premiéři visegrádských zemí si začínají osvojovat tradici setkávání před všemi významnými radami EU, přičemž tato setkání bývají nově předpřipravena i na pracovní úrovni, což přispívá k efektivitě takových jednání. Tento proces zvyšuje roli premiéra ve visegrádské spolupráci. Premiér ovšem svou diplomacií vytvářel vhodné podmínky i v dalších regionálních relacích. Rovněž prezident V. Klaus vstupoval do středoevropské politiky vcelku aktivně a hlavně v souladu s vládní pozicí. Zhruba od roku 2006 je možné sledovat rostoucí míru participace i autonomie jednotlivých resortů, rok 2011 (patrně i v souvislosti s českým visegrádským předsednictvím) zaznamenal ještě vyšší nárůst aktivit resortů, zejména ministerstva obrany, ale také obchodu a částečně i financí. V oblasti parlamentní diplomacie nelze nezmínit pravidelné setkání visegrádských parlamentářů.

Je tedy patrné, že do středoevropského rozměru české zahraniční politiky (a zejména do V4) je zapojeno velice široké – a v porovnání s dalšími rozměry české zahraniční politiky unikátně široké – spektrum aktérů. Stejně jako v loňském roce ovšem platí, že tento fakt paradoxně naprosto neznamená, že by středoevropský rozměr zahraniční politiky přitahoval širší politickou pozornost. Naopak, zahraniční politika vůči tomuto regionu zůstává plně v rukou exekutivy a přinejlepším je podpořena parlamentní diplomacií.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI STÁTŮM VISEGRÁDSKÉ SKUPINY A RAKOUSKU V MEDIÁLNÍM PROSTORU

V roce 2011 nedošlo k proměně ve způsobu mediálního zpravování o české zahraniční politice v prostoru střední Evropy a v zásadě pro něj platí výsledky analýzy mediální kapitoly v této publikaci. K celkově omezené mediální reflexi střední Evropy přispěla i skutečnost, že v roce 2011 nedošlo k žádným významnějším (a tedy negativním) mediálním událostem, které obvykle přitáhnou mediální pozornost. Pokud lze hovořit o náznacích mediálního trendu, pak jde o jistou „ekonomizaci“ regionál-

ních témat, což souvisí zejména s všudypřítomnou tematikou hospodářské krize, krize eura atd. Jistou pozornost si pochopitelně získalo maďarské předsednictví Radě EU (i v souvislosti s působením maďarské vlády V. Orbána) a předsednictví polské. Tím nelze říci, že by média nebyla schopna přinášet informace o teritoriu střední Evropy, nicméně nadále platí postřeh z loňského vydání této kapitoly, totiž že (až na výjimky) neexistují články, jež by se koncepčně či kontinuálně věnovaly české zahraniční politice ve středoevropském regionu, což platí i o bilaterální relaci s Polskem a působení ve Visegrádské skupině, které jsou pro tento region klíčové. Stejně tak i pro rok 2011 platí, že nejrozmantější informování o regionu přinášel deník *Právo* a nejvíc kontinuálně působil zpravodajství *Hospodářských novin*, přičemž týdeník *Respekt* přinášel regionální úvahy zejména ve vztahu k českému působení v EU.

ZÁVĚR

Z předchozí analýzy a v porovnání s dalšími regionálními či bilaterálními rozměry české zahraniční politiky vcelku jednoznačně vyplývá, že spolu s Německem se střední Evropa posunula do role klíčových vektorů české zahraniční politiky v Evropě či dokonce (spolu s USA) celkově. Do její tvorby je zapojeno unikátní spektrum aktérů, o jejím významu a podobě panuje politický konsenzus a postupně dochází k zefektivnění její koordinace. Středoevropský region jako takový vykazuje stabilitu, navzdory turbulentnímu vývoji v EU. Bohužel, skutečně smysluplné realizaci potenciálu současných podmínek ve střední Evropě brání na české straně pokračující bezradnost v politice unijní. Neschopnost nalézt a držet se jasného strategického pohledu na české působení v EU a na budoucnost EU jako takovou činí z České republiky nevyzpytatelného partnera pro ostatní středoevropské země. Výjimkou jsou vnější vztahy EU či energetická politika, kde ČR hájí jasnou pozici. I tak ovšem jsou možnosti ČR omezené, pokud jsou její dlouhodobé představy o svém směřování v rámci EU mlhavé, rozporuplné či vůbec neexistují.

Poznámky

- ¹ Kořan, Michal (2011): *Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice*. In: Michal Kořan a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2010. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 137.
- ² Pehe, Jiří (2011): *Pochybnosti o Visegradu*. *Mezinárodní politika*, 3/2011, s. 18–19.
- ³ *Annual Implementation Report of the Presidency of the Slovak Republic in the Visegrad Group* (2011), s. 3. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports.
- ⁴ *The Bratislava Declaration of the Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on the occasion of the 20th anniversary of the Visegrad Group* (15. 2. 2011). On-line: www.visegradgroup.eu/2011/the-bratislava.
- ⁵ *Program of the Slovak Presidency of the Visegrad Group*. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/2010-2011-slovak-110412; *Annual Implementation Report of the Presidency of the Slovak Republic in the Visegrad Group* (2011): op. cit., s. 4.

- ⁶ Viz Kořan, Michal (2011): op. cit., s. 129.
- ⁷ *Zpráva o českém předsednictví ve Visegrádské skupině, červenec 2011–červen 2012*. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports.
- ⁸ *Declaration of V4 energy ministers*, 25. 1. 2012. On-line: www.visegradgroup.eu/2011/declaration-of-v4-energy.
- ⁹ *Memorandum of Understanding on North-South Interconnections in Central-Eastern Europe* (23. 11. 2011). On-line: ec.europa.eu/energy/infrastructure/doc/2011_north_south_east_mou.pdf.
- ¹⁰ *Annual Implementation Report of the Presidency of the Slovak Republic in the Visegrad Group* (2011): op. cit., s. 8–9.
- ¹¹ *Slovensko podepsalo s Maďarskem dohodu o propojení plynovodů*. ČTK, 28. 1. 2011.
- ¹² Popescu, Niku (2011): „EU? No, thanks!“ *EaP Community*. December 9, 2011. On-line: www.easternpartnership.org/community/debate/eu-no-thanks.
- ¹³ V4 Statement on Ukraine, 10. 8. 2011. On-line: www.visegradgroup.eu/the-visegrad-group-110810.
- ¹⁴ Rusakovich, A. (2011): *Russia will use the crisis as a chance to expand its influence*. EaP Community, 21. 11. 2011. On-line: www.easternpartnership.org/community/debate/russia-will-use-crisis-chance-expand-its-influence.
- ¹⁵ Viz též Kořan, Michal (2012): *Visegrad Group's goals and challenges in recent Europe: Czech reflections*. International Issues and Slovak Foreign Policy Affairs, Vol. XX, No. 4, 2011, s. 66–84.
- ¹⁶ Michta, A. Andrew (2011): *Central Europe: Will Boundaries Become New Fault Lines?* In: W. Mitchell–J. Grygiel–R. Kron (eds.): *Building the New Normal: U.S. – Central European Relations 2010–2020*. Washington: CEPA.
- ¹⁷ *Statement by the Heads of Governments of Austria, the Czech Republic, Germany, Hungary, Poland and Slovakia on Belarus* (15. 2. 2011). On-line: www.visegradgroup.eu/2011/statement-by-the-heads.
- ¹⁸ *The Visegrad Group and Germany Foreign Ministers Statement on the Eastern Partnership* (3. 3. 2011). On-line: www.visegradgroup.eu/2011/the-visegrad-group-and.
- ¹⁹ *Common Declaration of Germany and the Visegrad Group on the EU Southern Neighborhood Policy* (3. 3. 2012). On-line: www.visegradgroup.eu/2011/common-declaration-of.
- ²⁰ *Joint Statement of the Visegrad Group and Slovenia on the Western Balkans* (4. 11. 2011). On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2011/joint-statement-of-the.
- ²¹ *Zpráva o českém předsednictví ve Visegrádské skupině (červenec 2011–červen 2012)*. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports.
- ²² Tamtéž.
- ²³ Viz též Valášek, Tomáš (2011): *Toward a New U. S. – Central Europe Policy Roadmap?* In: W. Mitchell–J. Grygiel–R. Kron (eds.): *Building the New Normal: U.S. – Central European Relations 2010–2020*. Washington: CEPA.
- ²⁴ Viz též Kořan, Michal (2012): *The Visegrád Group on the Treshold of Its Third Decade: A Central European Hub?* In: Z. Šabič–P. Drulák (eds.): *Regional and International Relations in Central Europe*. London: Palgrave.
- ²⁵ Podrobnější informace o resortní spolupráci jsou k dispozici in *Zpráva o českém předsednictví ve Visegrádské skupině (červenec 2011–červen 2012)*: op. cit., *Annual Implementation Report of the Presidency of the Slovak Republic in the Visegrad Group* (2011): op. cit., s. 3.
- ²⁶ *Innovative Visegrad. Programme of the Czech Presidency of the Visegrad Group 2011–2012* (2012). On-line: www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/innovative-visegrad.
- ²⁷ *Visegrad Group Presidency Communication on Multiannual Financial Framework*, 14. 10. 2011. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/official-statements.
- ²⁸ V tomto oddíle je částečně využít příspěvek autora v publikaci kolektivu autorů Centra mezinárodní bezpečnosti (2012): *Česká bezpečnostní politika: vznik, vstupy a současné výhledy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ²⁹ Valášek, Tomáš (ed.) (2012): *Towards a smarter V4: How to improve defence collaboration among the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia*. Bratislava: Slovak Atlantic Commission, s. 4.

- ³⁰ *The Joint Visegrad Group Proposals on the TEN-T Revision*, 23. 4. 2012. On-line: www.ns.szybkieleje.org.pl/pdf/POLSKA/V4%20Deklaracja%20TEN-T%20+%20mapa.pdf.
- ³¹ Pro polský náhled na tuto pozici viz např. Groszkowski, Jakub (2012): *The Czech multi-track European policy after the rejection of the fiscal compact*. CEWeekly. On-line: www.osw.waw.pl/en/publikacje/ceweekly/2012-02-22/czech-multitrack-european-policy-after-rejection-fiscal-compact.
- ³² Rozhovor s pracovníkem MZV ČR, 17. 9. 2012.
- ³³ *První česko-polský plynovod Stork zahájí 14. září provoz*. ČTK, 9. 9. 2011.
- ³⁴ *Polsko a ČR chtějí společně v EU obhajovat jádro*. ČTK, 15. 7. 2011.
- ³⁵ *ČR by mohla Polsku pomoci modernizovat vrtulníky pro Afghánistán*. ČTK, 15. 7. 2011.
- ³⁶ *Polsko zrušilo tendr na cvičné bojové letouny*. flyMag.cz, 28. 10. 2011. On-line: www.flymag.cz/article.php?id=6052.
- ³⁷ *Puls Biznesu: Tatra chce prodat nákladní auta polské armádě*. Finanční noviny, 28. 2. 2012. On-line: www.financninoviny.cz/zpravy/puls-biznesu-tatra-chce-prodat-nakladni-auta-polske-armade/761334&id_seznam=1514.
- ³⁸ *Česko má vrátit půdu Polákům. Obce podél hranic se ale pozemků vzdát nechtějí*. zpravy.rozhlas.cz (11. 5. 2011). On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/regiony/_zprava/891720.
- ³⁹ *Podle Nečase pád vlády Radičové není příznivá zpráva*. ČTK, 12. 10. 2011.
- ⁴⁰ *Novým slovenským veľvyslancem v Praze by měl být Káčer*. ČTK, 30. 6. 2011.
- ⁴¹ *Senát hlasy levice obvinil vládu z neústavnosti slovenské mise*. ČTK, 14. 12. 2011.
- ⁴² *Jaderné fórum v Praze bude řešit zátěžové testy elektráren*. ČTK, 19. 5. 2011. On-line ec.europa.eu/energy/nuclear/forum/meetings/2011_may_en.htm.
- ⁴³ *Slovenský a český prezident podpořili rozvoj jaderné energetiky*. ČTK, 27. 6. 2011.
- ⁴⁴ *České a Slovenské konzuláty budou pomáhat turistům z obou zemí*. ČTK, 4. 11. 2011.
- ⁴⁵ *Slovensko po třech letech obnovilo svůj konzulát v Brně*. ČTK 16. 3. 2011.
- ⁴⁶ *Hornorakouští odpůrci atomu kritizují odvolání Pavlovce z funkce*. ČTK, 26. 1. 2011.
- ⁴⁷ *Horní Rakousy vyzývají vládu k právním krokům proti Temelínu*. ČTK, 29. 3. 2011.
- ⁴⁸ *Rakousko po Fukušimě přitvrdí proti jádru, dozvěděl se Nečas*. ČTK 22. 3. 2011.
- ⁴⁹ *Klaus: Temelín jednáním s Rakouskem už nedominuje*. ČTK, 25. 10. 2011.
- ⁵⁰ *Rakousko chce použít „všechny prostředky“ proti českému jádru*. ČTK, 16. 9. 2011.
- ⁵¹ *Obchodní statistiky a informace o vývoji ve vzájemném obchodu jsou převzaty z internetových stránek www.businessinfo.cz (souhrnné teritoriální informace jednotlivých zemí) a z analýzy *Zahraniční obchod České republiky v roce 2011*. Praha: Czech Trade. On-line: www.czechtrade.cz/d/documents/01/7-infoservis/analyzy-zo-r/2012/zahr_obchod_za_rok_2011.pdf.*
- ⁵² *Polský premiér v Praze probere především evropská témata*. ČTK, 14. 7. 2011.